

Het sterven van Monnica

Jan Proos

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Artikel over Augustinus' beschrijving van het overlijden van zijn moeder. Een tekst die van belang is voor het overdenken van een christelijk leven en sterven.
Bronvermelding	Proos, J.P. (2010) Het sterven van Monnica. In: Aan de slag met Augustinus, Bronnen van inspiratie - deel 2 (pp. 78-81) Gouda: Lectoraat Onderwijs & Identiteit
Thema *	Inspiratiebronnen
Gebruik **	Hart
Plaatsingsdatum	2010
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Rouw, verdriet, troost, begrafenis, opstanding, Monica

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevend*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Tekst 20 Het sterven van Monnica

De onderstaande tekst is zeer aangrijpend. Augustinus beschrijft hoe zijn moeder Monnica ziek wordt en sterft. Het is zo ontroerend dat er aandacht wordt gegeven aan de plaats van begrafenis en de zorg voor de laatste rustplaats. Daarnaast lezen we over de emoties die dit sterven oproept. Het sterven roept droefheid op, maar het is niet gepast zich aan droefheid over te geven, omdat dit sterven een christelijk sterven is. Daarmee zien we hoe je als christen de kern van het geloof (de opstanding der doden) mag beleven. Want in de ogen van Augustinus stierf zijn moeder niet ongelukkig, ze stierf zelfs eigenlijk niet.

Deze tekst is van groot belang voor het overdenken van een christelijk leven en sterven. Zeker in onze moderne samenleving waar men veelal geen rekening meer houdt met het leven na de dood, is het nadenken over een zalig sterven van groot belang.

XI Het ziekbed en het sterven van Monnica.

Wat ik haar hierop geantwoord heb, weet ik me niet meer voldoende te herinneren; maar onmiddellijk daarna, ongeveer vijf dagen of iets meer, legde zij zich in koorts te bed. En toen ze daar ziek lag, overviel haar op zekeren dag een bewusteloosheid en was zij korten tijd buiten kennis. Wij liepen toe, maar spoedig kwam ze weer bij en zag ons bij haar staan, mijn broer en mij, en zei tot ons, zoals iemand spreekt, die iets vraagt: "Waar was ik?" En toen zij zag, dat wij door droefheid overweldigd waren, zei zij: "Gij begraaft uw moeder hier." Ik zweeg en onderdrukte mijn tranen. Maar mijn broeder zei iets van die aard, dat hij wenste en het voor gelukkiger zou houden, wanneer zij niet in de vreemde, maar in haar vaderland zou sterven. En toen zij dat hoorde, zag zij hem met angstig gelaat en verwijtende blik aan, omdat hij dergelijke dingen dacht, en daarop mij aanziende zei zij: "Hoor toch eens, wat hij zegt." En daarop zei ze tot ons beiden: "Begraaft dit lichaam, waar ge wilt: maakt u daarover niet de minste zorg; slechts dit vraag ik van u, dat gij van mij gedenkt voor het altaar van de Heer, waar gij ook zult zijn." En toen ze deze zin had uitgesproken, zo goed en kwaad ze dat nog in woorden kon, zweeg zij en kreeg een aanval van de ziekte, die steeds heviger werd.

Maar ik overdacht Uw gaven, o onzichtbare God, die Gij legt in de harten van Uw gelovigen, en waaruit wonderbare vruchten voortkomen, en ik verheugde mij en dankte U, daar ik mij herinnerde, wat ik wist, namelijk met hoeveel zorg en onrust zij altijd vervuld geweest was over haar graf, waarvoor zij gezorgd had en dat zij had laten aanleggen naast het lichaam van haar man. Want daar zij in zo grote eendracht geleefd hadden, wilde zij ook - zo weinig is de menselijke geest geschikt het Goddelijke te vatten - dat aan dat geluk zou worden toegevoegd en door de mensen worden vermeld dit, dat het haar vergund was na de lange zeereis, dat het stoffelijk overschot van de beide echtgenoten door dezelfde aarde bedekt werd. Wanneer echter deze zinledige wens door de volheid Uwer goedheid uit haar hart was geweken, wist ik niet, en vol bewondering verheugde ik me er over, dat ze zich nu zo aan mij had geopenbaard, ofschoon ook al uit ons gesprek aan het venster, toen ze zei: "Wat doe ik hier nog?" mij niet gebleken was, dat ze verlangde in haar vaderland te sterven. Later hoorde ik ook, dat ze, toen we reeds te Ostia waren, met enige van mijn vrienden op zekeren dag in moederlijke vertrouwelijkheid een gesprek hield over de verachting van het leven en het goede van de dood en dat ze toen, terwijl ik zelf er niet bij was, en zij verbaasd waren over de deugdzaamheid van de vrouw - want Gij had haar die verleend - en haar vroegen of zij niet bang was haar lichaam zo ver van haar vaderland achter te laten, zei: "Niets is ver van God, en ik behoef niet te vrezen, dat Hij in het einde van de eeuwen de plaats niet zou kennen, waar Hij mij zal opwekken." Zo is dan op de negenden dag van haar ziekte, in het zesenvijftigste jaar van haar leven, in het drieëndertigste jaar van mijn leven, die godvruchtige en vrome ziel van het lichaam bevrijd.

XII Augustinus' rouw en de begrafenis van zijn moeder.

Ik drukte haar de ogen toe en geweldige droefheid stroomde samen in mijn binnenste en vloeyde over in tranen en onmiddellijk daarop drongen op krachtig bevel van mijn geest mijn ogen het stromen van de tranenbron terug, zodat ze droog werden, maar in die worsteling was het mij droef te moe. Toen zij de laatste adem uitgeblazen had, barstte de jonge Adeodatus in gewezen uit, maar werd, door ons allen bedwongen, stil. Op die manier werd ook die kinderlijke aandoening van mij, die zich uitte in tranen, door de mannelijke stem mijns harten, bedwongen en zweeg. Want wij achtten het niet passend dit

overlijden met tranenrijke klachten en zuchten te vieren, omdat men daarmee het ongelukkige lot van de stervenden of hun als het ware algehele vernietiging pleegt te bewenen. Maar zij stierf niet ongelukkig en stierf in het geheel niet. Hieraan hielden wij vast op grond van haar leven en haar ongeveinsd geloof en haar vaste beginselen.

Wat was het dan, dat in mijn binnenste zo diep treurde, anders dan de wonde, die vers geslagen was, doordat het gewend zijn aan het liefelijke en dierbare samenleven zo plotseling was afgebroken? Wel was ik dankbaar voor wat ze getuigde, toen ze in haar laatste ziekte, terwijl ik haar hielp, zo vol liefde mij haar lieve goede zoon noemde en in grote tederheid vermeldde, dat zij nimmer uit mijn mond een hard woord of een smadelijke klank jegens haar gehoord had. Maar toch, mijn God, die ons gemaakt hebt, wat was de eerbied, die ik haar bewees, vergeleken bij haar diensten jegens mij? Daar ik dus verstoken was van haar zo grote vertroosting, was mijn ziel gewond en mijn leven, dat met het haar een was geworden, als het ware verscheurd.

Toen we dan de knaap met wenen hadden doen ophouden, nam Evodius het psalmboek en begon een psalm te zingen. En wij antwoordden daarop met allen die in huis waren: "Ik zal van goedertierenheid en recht U psalmzingen, o Heere". Toen ze hoorden, wat er gebeurde, kwamen vele broederen en godvruchtige vrouwen samen, en terwijl volgens de gewoonte zij, van wie ambt dat was, voor de begrafenis zorgden, hield ik op een afzonderlijke plaats, waar dat passend kon, met hen, die oordeelden, dat ze mij niet alleen mochten laten, een gesprek over een onderwerp, dat paste bij de omstandigheden, en zo verzachtte ik door de balsem van de waarheid mijn pijn, die U bekend was, maar waarvan zij niets wisten, terwijl ze aandachtig toelustonden en meenden, dat ik vrij was van gevoel van smart. Maar voor Uw oren, waar niemand van hen het hoorde, verweet ik mij de weekheid van mijn gevoel en drong de stroom van mijn droefheid terug, en hij week een weinig voor me: maar dan brak hij zich opnieuw met kracht baan, wel niet zover, dat ik in tranen uitbarstte of mijn gelaat veranderde, maar ik wist wel, wat ik in mijn hart te onderdrukken had. En omdat het mij ernstig mishaagde, dat zoiets menselijks, dat toch naar de gestelde orde en naar onze staat noodzakelijk komt, zo de overhand over mij had, had ik ook nog smart over mijn smart en werd ik door dubbele droefheid gekweld.

Vragen:

1. In hoeverre komt het onderwerp 'sterven' en 'begraven' aan de orde in teamvergaderingen?
2. Kun je als leerkracht het onderwerp 'een christelijke begrafenis' aan de orde stellen in een bespreking met je klas? Hoe doe je dat?
3. Augustinus zegt in de tekst dat hij van zichzelf niet mocht huilen op de begrafenis van zijn moeder. Wat vind jij in hoeverre je mag toegeven aan emoties tijdens het sterven en een begrafenis?
Monnica geeft aan de familie aanwijzingen over de plaats waar ze begraven wil worden. Is het wel gepast dat we ons daarmee bezig houden?
4. Elke school heeft een rouwprotocol. Is daar ook aandacht voor het beleven van het christelijk geloof in het sterven of zijn het alleen formele zaken die opgesteld zijn?
5. Hoe kunnen we tijdens een christelijke begrafenis rekening houden met het feit dat er vaak ook ongelovigen bij de begrafenis aanwezig zijn? Kun je een voorbeeld noemen?